

Т. Каплюченко,

здобувач кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства
 Національного університету «Одеська юридична академія»

СИСТЕМА ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ЯК СКЛАДОВА ІНФРАСТРУКТУРИ КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ Й МЕТОД НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Зростанню масштабів міжнародних торговельно-економічних відносин сприяють процеси інтеграції та глобалізації. Вони об'єктивно зумовили формування відповідних світових регуляторних систем обміну товарами й послугами, зокрема, і на споживчому ринку Європейського Союзу (далі – ЄС). На сьогодні використання тарифних заходів значною мірою обмежується прийнятими угодами в межах торговельних організацій і союзів. Так, за оцінками Конференції ООН із торгівлі та розвитку (далі – ЮНКТАД), нетарифні заходи охоплюють від 18 до 30% обсягів світової торгівлі та застосовуються розвиненими країнами щодо 17% імпорту, у тому числі до 50% металопродукції, 25% текстильних виробів і 44% продукції сільського господарства [1]. Актуальним питанням у сфері нетарифного регулювання в ЄС є дослідження правової складової технічного регулювання як одного з методів нетарифного регулювання, а також визначення його місця в інфраструктурі контролю за якістю в ЄС.

Серед досліджень учених-правників, які вивчали питання нетарифного регулювання, варто виділити роботи Є.В. Додіна, С.В. Ківалова, Б.А. Корміча, П.В. Пашка, С.С. Терещенка, Д.В. Приймаченка, В.В. Прокопенка й ін. Різні питання такого регулювання, у тому числі в ЄС, досліджувалися в працях С.В. Ківалова, а також зарубіжних учених: С. Barnard, Th. Cottier, M. Kosjan, P. Mavroidis, M. Oesch, J.H.H. Weiler та ін.

На сьогодні класифікаційні переліки заходів нетарифного регулювання розроблені багатьма міжнародними організаціями (Секретаріат ГАТТ/СОТ, ЮНКТАД, Міжнародна торгова палата, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Всесвітня митна організація тощо). Уперше термін «нетарифні бар'єри» виник у міжнародному праві завдяки діяльності ГАТТ. У ст. XI ГАТТ, присвяченій загальному скасуванню кількісних обмежень, такі обмеження визначаються як будь-які інші заходи, крім мит, податків або інших зборів [2]. Тобто, до нетарифних заходів належать будь-які заходи неподаткового характеру з боку держави, спрямовані на здійснення впливу на суспільні відносини в зовнішньоекономічній сфері. Класифікаційна схема, розроблена Секретаріатом ГАТТ на початку 70-х рр. XX ст. під час підготовки до переговорів Токійського раунду, ділить усі нетарифні обмеження на п'ять основних категорій:

1) обмеження, пов'язані з участю держав у зовнішньоторговельних операціях: субсидії та дотації експортерам або імпортозаміщуючим галузям, система переваг щодо розміщення державних замовлень, використання місцевих напівфабрикатів і вузлів за певних умов; заходи, що дискримінують перевезення іноземних товарів та іноземних перевізників тощо;

2) митні й інші адміністративні імпорتنі та експортні формальності: ускладнення процедур митного оформлення, методи оцінювання митної вартості й країни походження товару; завищення

вимог до необхідної для оформлення документації тощо;

3) технічні бар'єри в торгівлі: стандарти та вимоги, пов'язані з екологічними, санітарними, ветеринарними нормами, упакованням і маркуванням, правила й порядок сертифікації продукції;

4) кількісні та подібні до них адміністративні заходи: імпорتنі квоти, експортні обмеження, ліцензування, добровільні обмеження експорту, заборони, валютні обмеження;

5) обмеження, основані на принципах забезпечення платежів: податки, збори, імпорتنі депозити, «ковзаючі» податки, антидемпінгові й компенсаційні мита, прикордонне оподаткування.

Ухвалена та прийнята ЮНКТАД класифікація нетарифних обмежень за ознакою цільового навантаження [3, р. 149–183] передбачала поділ нетарифних заходів на три групи: торговельно-політичні засоби, призначені для безпосереднього захисту вітчизняних виробників перед закордонною конкуренцією і для підтримки експортерів в експансії на зовнішні ринки; засоби неторговельно-політичного характеру, що застосовуються в окремі періоди часу для регулювання зовнішньої торгівлі; засоби, які не стосуються зовнішньої торгівлі, але застосування яких опосередковано впливає на неї.

Нині ЮНКТАД класифікує нетарифні обмеження зовнішньої торгівлі на шість категорій: паратарифні; заходи контролю над цінами; фінансові; заходи автоматичного ліцензування; заходи кількісного контролю; монополістичні заходи [4].

Т. Мельник, К. Пугачевська вказують, що під нетарифними заходами потрібно розуміти сукупність засобів зовнішньої політики, які реалізуються здебільшого в межах адміністративного управління, виконуючи роль регуляторів зовнішньоторговельного обороту [5, с. 18].

Особливістю нетарифних інструментів є те, що вони застосовуються, як правило, органами державної влади країни; використовуються для регулювання зовнішньої торгівлі невеликої гру-

пи товарів; діють протягом обмеженого терміну; призначені для вирішення певних економічних і соціальних проблем, які вимагають оперативного втручання держави, зокрема для збалансування національного ринку; мають автономний характер, тобто не пов'язані із міжнародними зобов'язаннями [6, с. 95].

Н.В. Щербатюк зазначає, що практичного значення для правового регулювання нетарифних заходів у світовій і вітчизняній торговій політиці набуває класифікація на такі дві самостійні групи [7, с. 114]:

1. Нетарифні обмеження, свідомо створені для регулювання зовнішньої торгівлі (заборони, квотування, ліцензування тощо).

2. Нетарифні обмеження, що виникали через необхідність, для проведення технічної політики, реалізації державних екологічних, оздоровчих, фінансових програм тощо.

Світова практика міжнародних економічних відносин більшості країн світу ставить перед собою завдання розробити міжнародні угоди щодо такого:

– правил використання заходів технічної та екологічної політики;

– правил і норм охорони здоров'я, сертифікації тощо;

– взаємного визнання національних заходів нетарифних обмежень, які виникають у разі необхідності, для того щоб мінімізувати їхню обмежувальну дію в міжнародній торгівлі.

Відповідно до Митного кодексу ЄС (ч. 1 розд. 1 ст. 4), заходи нетарифного регулювання – це заходи торгової політики, установлені як частина загальної торговельної політики у формі правил ЄС, що регулюють міжнародну торгівлю товарами. Таке визначення досить широке й не конкретизує, що можна зарахувати до заходів нетарифного регулювання [8].

Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі – це комплекс заходів обмежувально-заборонного характеру, що перешкоджають проникненню іноземних товарів на внутрішні ринки й стимулюють розвиток експортного по-

тенціалу держави як суб'єкта світових господарських зв'язків.

Система нетарифного регулювання ЄС спрямована на забезпечення конкурентоспроможності європейських країн і подальше зміцнення позицій своїх компаній на світовій арені, економічну та продовольчу безпеку. Використання нетарифного регулювання дає змогу проводити гнучку й цілеспрямовану політику як щодо окремих країн чи їхніх об'єднань, так і стосовно окремих видів товарів. Найбільш численними серед широкого різноманіття нетарифних заходів є технічні бар'єри, оскільки майже 2/3 міжнародної торгівлі регулюється тим чи іншим видом технічних бар'єрів.

Технічні бар'єри в торгівлі розглядаються в ЄС так:

- обов'язкові технічні регламенти та добровільні стандарти, що визначають такі специфічні характеристики, які повинен мати продукт (розмір, форма, дизайн, маркування/позначення/упаковка, функціональність і продуктивність);

- конкретні процедури, що використовуються для перевірки відповідності продукту цим вимогам (процедури оцінювання відповідності – процедури тестування продукту, інспекція та сертифікація).

Мінімальні вимоги до якості встановлюються в спеціальних актах – директивах чи технічних регламентах. Згідно з додатком 1 «Терміни та їх визначення для мети цієї Угоди» (невід'ємна частина Угоди про технічні бар'єри) [9], технічний регламент – документ обов'язкового характеру, у якому встановлюються характеристики товару чи пов'язані з ним процеси й методи виробництва, передусім вимоги до експлуатаційних характеристик товару (монтаж, технічне обслуговування тощо), а не конструктивних чи описових. Він також може містити обов'язкові адміністративні положення, вимоги до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування, якщо вони застосовуються до певного товару, процесу, виробництва.

Система технічного регулювання в ЄС вважається найбільш ефективним

та успішним прикладом усунення технічних бар'єрів у торгівлі. Європейська технічна модель базується на принципах «Нового» й «Глобального» підходів, уперше сформульованих у 1985 та 1989 рр. [10], які спрямовані на усунення технічних бар'єрів щодо вільного переміщення товарів і послуг усередині ЄС шляхом єдиних вимог із безпеки до продукції та процедур оцінювання відповідності.

Директиви «Нового підходу» визначають єдині вимоги до продукції з безпеки з єдиною нормативною базою. «Глобальний підхід», ґрунтуючись на вимогах директив «Нового підходу», установлює загальні процедури оцінювання відповідності продукції гармонізованого законодавства.

Основні принципи «Нового підходу» зводяться до такого [11]:

- у директивах на продукцію визначають обов'язкові для виконання загальні (істотні) вимоги безпеки;

- завдання встановлення конкретних характеристик покладаються на європейські стандарти, які є добровільними для застосування;

- продукція, виготовлена згідно з вимогами гармонізованих із директивою ЄС європейських стандартів, розглядається як така, що відповідає істотним вимогам директиви (принцип презумпції відповідності);

- продукція може бути розміщена на ринку ЄС лише після процедури оцінювання відповідності;

- нагляд за ринком забезпечують державні органи.

Відповідно до «Глобального підходу», передбачається застосування модулів для різних стадій процедур оцінювання відповідності, установлення єдиних критеріїв їх використання та призначення спеціальних органів, що виконують ці процедури. Завдяки модульному підходу, виникає можливість для формування безлічі сполучень модулів і в такий спосіб збільшується кількість схем підтвердження відповідності, із яких можна обрати таку, що є адекватною рівню ймовірного ризику заподіяння шкоди певною продукцією.

По суті, перераховані основні принципи саме й визначають модель технічного регулювання в країнах ЄС. Дуже важливо, що вони становлять цілісну систему. Інакше кажучи, вилучення з цього набору хоча б одного принципу порушує системність підходу. Контроль за дотриманням вимог, передбачених технічними регламентами, здійснюється шляхом ринкового нагляду, а не контролю виробничого процесу.

Європейські стандарти є потужним інструментом для підвищення конкурентоспроможності підприємств ЄС. Вони слугують для захисту здоров'я й безпеки громадян Європи та охорони навколишнього середовища. Стандарти пропонують технічні рішення проблем і сприяють торгівлі й співробітництву між країнами-членами [12, с. 4]. Вони допомагають переносити й поширювати технології в інтересах громадськості. І, найголовніше, вони підвищують ефективність політики ЄС щодо підтримки добробуту споживачів, охорони навколишнього середовища, торгівлі та внутрішнього ринку. «Новий підхід» вводить чіткий розподіл відповідальності між законодавчими органами Європейської комісії і Європейськими органами стандартизації. Головними органами стандартизації є такі: Європейський комітет із стандартизації (CEN), Європейський комітет із електротехнічної стандартизації (CENELEC) і Європейський інститут із стандартизації телекомунікацій (ETSI).

Структура нових директив відрізняється від старих (до 1985 р.) тим, що вони мають правову й технічну частину. Правова складається з необхідної для окремого виду продукції процедури оцінювання відповідності; технічна — містить посилання на стандарти.

Стандартизація є добровільним видом діяльності. Тим не менше, у Європі, де не повинні створюватися технічні бар'єри для вільного обігу продукції на ринку, стандарти можуть стати обов'язковим засобом національного регулювання.

Європейські та національні стандарти мають рекомендаційний характер.

Виробник має право не застосовувати ці стандарти, він має право застосовувати власні технічні умови й рішення, але зобов'язаний довести, що в цих рішеннях прораховані всі ризики та продукція безпечна для людини й навколишнього середовища.

Сертифікація продукції із правом маркування знаком СЕ в країнах ЄС основана на так званих Директивах, а саме: Директива про безпеку дитячих іграшок (2009/48/ЄС); Директива щодо будівельних матеріалів і будівельних конструкцій (89/106/ЄЕС); засобів індивідуального захисту (89/686/ЄЕС); пристроїв для зважування (ваги 93/68/ЄЕС); Директива щодо ефективності водогрійних котлів (92/42/ЄЕС); вибухових речовин, що застосовуються в цивільних цілях (93/15/ЄЕС); Директива з приладів та обладнання, яке використовується у вибухонебезпечному середовищі (94/9/ЄЕС АТЕХ); Директива з підймальних механізмів і ліфтів (95/16/ЄЕС); Директива із обладнання та пристроїв із високим тиском (97/23/ЄС) тощо. Усі ці директиви ЄС дуже точно визначають процедури (модулі) та порядок сертифікації в країнах ЄС.

Рішення 93/465/ЄЕС було першим законодавчим актом щодо гармонізації процедури сертифікації для всіх країн ЄС. Модулі з оцінювання відповідності дають чіткі та узгоджені процедури сертифікації продукції й обмежують можливі інтерпретації цих процедур. Нове Рішення 768/2008/ЄС чітко окреслює процедури щодо визначення потенційних ризиків і безпеки продукції.

У країнах-членах ЄС неоднаково трактують вимоги до оцінювання відповідності. Крім того, багато продукції підпадає під дію кількох директив, вимоги яких відрізняються. У результаті учасники економічних відносин зазнають зайвих додаткових витрат [13, с. 22]. Керуючись цими й низкою інших міркувань, Європейський Парламент 09 липня 2008 р. прийняв «пакет» взаємоповнюючих документів, покликаних удосконалити Новий підхід, а саме: Регламент (ЄС) № 765/2008 Європейського Парла-

менту і Ради щодо правил акредитації та ринкового нагляду під час реалізації продукції [14] і Рішення № 768/2008 Європейського Парламенту і Ради про основні правові умови допуску продукції на ринок [15].

Оцінювання відповідності може здійснюватися або обов'язково, або добровільно. Тоді як обов'язкова сертифікація зазвичай обмежується безпекою певних видів продукції, добровільна покликана покращити репутацію виробника та здійснити незалежну перевірку якості його продукції, а також допомогти споживачам зробити поінформований вибір.

Засобами підтвердження відповідності можуть бути такі: сертифікати і знаки відповідності, результати тестувань, декларація відповідності, яка надається виробником для системи нагляду й контролю, інші засоби, що не суперечать директивам. Обов'язкова процедура оцінювання відповідності встановлюється тільки для товарів, що можуть завдати шкоди здоров'ю людей чи безпеці довкілля. Наприклад, передбачено спеціальні процедури підтвердження відповідності в директивах Нового підходу для іграшок, будівельних виробів, ліфтів, медичних пристроїв, телекомунікаційного обладнання тощо [16, с. 119].

Директиви Нового підходу щодо окремих видів продукції («вертикальні») доповнюються «горизонтальними» директивами (містять загальні положення). Директива 2001/95/ЄС (дополнила Директиву 92/59/ЄЕС) щодо загальної безпеки продукції дає визначення поняттям «безпечна продукція»; «виробник» (безпосередньо виробник, представник виробника (у тому числі імпортер), «інші учасники збуту продукції (торгові посередники)» – максимально розширено об'єкт контролю державних органів. Метою Директиви є адміністративно-правове регулювання («зверху») якості продукції. Передбачаються засади функціонування системи швидкого обміну інформацією RAPEX між контрольними органами країн-членів ЄС щодо будь-якої можливості виведення на ринок небезпечної продукції.

Директива 85/374/ЄЕС спрямована на наближення законів, нормативно-правових актів і положень країн-членів щодо відповідальності за дефектну продукцію [17] та уніфікації цивільно-правового регулювання відповідальності країн-членів за дефектну продукцію. У Директиві 98/34/ЄС (98/48/ЄС) [18] визначається, що держави-члени ЄС повинні повідомляти Комісію та інші держави-члени ЄС про розроблення проектів технічних правил і стандартів (виконання вимоги СОТ щодо створення інформаційних центрів та забезпечення швидкого поширення інформації у сфері технічного регулювання). Усі країни-члени можуть отримувати доступ до необхідних нормативних актів і стандартів через свої інформаційно-консультативні центри. Крім цієї Директиви створено єдину інформаційну систему TRIS (Technical Regulation Information System), база даних якої містить нормативні акти, статті, судову практику, статистичні дані й розміщується на спеціальному веб-сайті, де кожен може отримати будь-яку загальнодоступну інформацію у сфері технічного регулювання ЄС.

Ринковий нагляд і контроль за ринком здійснюється національними органами влади, які не повинні перешкоджати вільному обігу на ринку товарів із маркуванням СЕ. Для швидкого обміну інформацією підтримується тісне співробітництво між національними й загальноєвропейськими контрольними органами країн-членів, а також створено системи збирання інформації про випадки заподіяння шкоди. Найбільш популярною є система RAPEX, що функціонує на підставі звітів, які надаються спеціальними відділами медичних закладів, службами професійного страхування та спеціалізованими інститутами.

Отже, можна зробити висновок, що основними перешкодами в торгівлі промисловими товарами України з ЄС є не імпортні тарифи, а технічні бар'єри. У ЄС створена система технічного регулювання, яка на сьогодні у світі розглядається як найбільш ефективна мо-

дель для міжнародного співробітництва, оскільки визначально створювалась для формування єдиного економічного простору.

Під технічним регулюванням мається на увазі система правового регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних із цим процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання через оцінювання відповідності й/або ринковий нагляд, які є складниками «інфраструктури забезпечення якості» (системи технічного регулювання).

Ефективність європейського підходу у сфері технічного регулювання підтверджується наявністю угод про взаємне визнання результатів оцінювання відповідності з такими країнами, як Японія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Швейцарія, Ізраїль. У країнах ЄС вільне переміщення товарів базується на основі «Нового підходу» до технічної гармонізації й стандартизації та «Глобального підходу» у сфері оцінювання відповідності. Такі підходи реалізуються через відповідні інструменти – директиви ЄС, які також затверджуються Радою Європи.

Технічне регулювання є одним із ключових елементів Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Тому виконання положень Угоди про асоціацію вимагатимуть реформування системи технічного регулювання в Україні та приведення її у відповідність із системою, що функціонує в ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, нетарифне регулювання торгівлі, система технічного регулювання, технічні бар'єри, інфраструктура якості в Європейському Союзі.

У статті визначено місце Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання в міжнародній торгівлі. Досліджено систему нетарифного регулювання у країнах Європейського Союзу та умови лібералізації торгівлі в Європейському Співтоваристві. Охарактеризовано систему техніч-

ного регулювання Європейського Союзу, яка складається із правовідносин щодо встановлення, застосування й виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних із цим процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірки їх дотримання через оцінювання відповідності й/або ринковий нагляд, що є складниками «інфраструктури забезпечення якості».

В статті определено место Европейского Союза как интеграционного объединения в международной торговле. Исследована система нетарифного регулирования в странах Европейского Союза и условия либерализации торговли в Европейском Сообществе. Охарактеризована система технического регулирования Европейского Союза, которая состоит их правоотношений по установлению, применению и исполнению обязательных требований к продукции или связанных с этим процессов, систем и услуг, персонала и органов, а также проверки их соблюдения через оценку соответствия и/или рыночной надзор, которые являются составляющими «инфраструктуры качества».

The place of the European Union was determined as an integration association in international trade. A system of non-tariff regulation in the EU and conditions of trade liberalization in the European Community was investigated. It was characterized the system of technical regulation of EU which consists of legal relationship to the establishment, application and enforcement of mandatory requirements for products or related processes, systems and services, personnel and agencies, also verification of their compliance through the assessment of conformity and/or market surveillance, which are components of 'quality infrastructure'.

Література

1. UNCTADstat [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.asp>.

2. Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1947) від 30.10.1947 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_264.

3. Yeats A.J. Trade Barriers facing Developing Countries. Institute for International Economic Studies. University of Stockholm, 1978. – P. 149–183.

4. Coding Systems of trade control measures/Directory of Import Regimes UN. Conf. on trade a. development, Geneva. – N.Y. : UN, 1994.

5. Мельник Т. Нетарифне регулювання у країнах ЄС / Т. Мельник, К. Пугачевська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2014. – № 2. – С. 15–28. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vknteu_2014_2_3.pdf.

6. Дем'янюк О. Актуальні проблеми нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / О. Дем'янюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2013. – Вип. 4. – С. 94–102. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vtneu_2013_4_13.pdf.

7. Щербатюк Н.В. Класифікація заходів нетарифного регулювання / Н.В. Щербатюк // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 111–115.

8. Митні кодекси зарубіжних країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kotpr.rada.gov.ua/kotpr/control/uk/publish/category.jsessionid=6980E7A394C083E9041F1F0A3ABB3827?cat_id=46421.

9. Угода про технічні бар'єри в торгівлі від 15.04.1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/MU94476.html.

10. Технічне регулювання в ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine+-+EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation/Technical+Regulation>.

11. Московська Н. Технічне регулювання як світовий рушій товару. Або – навпаки / Н. Московська // Віче. – 2010. – № 15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/2123/>.

12. Стандарти та сертифікація продукції в ЄС : [методична брошура] / упорядники: О. Сороковський, Н. Коваль, С. Калабін, М. Чепой. – Одеса : Регіональний фонд підтримки підприємництва в Одеській області, 2013. – 52 с.

13. Віткін Л. Франція. Болгарія. Подальший розвиток системи технічного регулювання у Європейському Союзі / Л. Віткін // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2009. – № 6. – С. 19–24. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ssia_2009_6_7.pdf.

14. REGULATION (EC) № 765/2008 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 July 2008 setting out requirements for accreditation and market surveillance to the marketing of products and repealing Regulation (EEC) №339/93 (Регламент (ЄС) № 765/2008 Європейського Парламенту і Ради від 09 липня 2008 року, який встановлює вимоги до акредитації й нагляду за ринком під час реалізації продукції та скасовує Регламент (ЄЕС) № 339/93) // Official Journal of the European Union, L218/30, 13.08.2008.

15. DECISION № 768/2008/EC of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on a common framework for the marketing of products and repealing Regulation 93/465/EEC Council (Рішення № 768/2008/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 09 липня 2008 року, яким визначаються загальні умови реалізації продукції і яке скасовує Рішення 93/465/ЄЕС Ради) // Official Journal of the European Union, L218/30, 13.08.2008.

16. Кузьміна М.М. Особливості правового забезпечення якості продукції в Європейському Союзі та рамках Світової організації торгівлі / М.М. Кузьміна // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2010. – № 2. – С. 116–126.

17. Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the 7. laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31985L0374&model=guichett.

18. Council Directive 98/34/EC (98/48/EC) of the Parliament and of the Council of 22 June 1998 laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations // Official Journal. – 1998. – L 204. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/tris/index_en.htm.